

ретичним підґрунтям для подальшого вивчення і розвитку судової балістики.

1. Кофанов А.В. Криміналістична техніка: навчальний посібник. – К.: КИЙ, 2009. – 416 с.
2. Історія виникнення, становлення та розвитку судової балістики, URL: https://studopedia.su/5_29184_IstorIya-viniknennya-stanovlennya-ta-rozvitku-sudovoyi-ballstiki.html.
3. Давидюк П.П., Гоменюк І.М., Богуш Р.Ю. Судова балістика: класифікація слідів вогнепальної зброї та огляд вогнепальної зброї. «Молодий вчений» № 5.1 (45.1) травень, 2017 р. – С. 24–28.
4. Поняття, предмет і об'єкти дослідження судової балістики. URL: <http://radnuk.info/pidrychnuku/kriminalis/251-krumunalist/3535-101.html>.

Кльова В.О., студентка
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

Шило І.В., викладач кафедри
кримінально-правових дисциплін
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ДОВІЧНОГО ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРАВІ

Більшість ув'язнених, на сьогоднішній день, не мають чіткої перспективи щодо можливості звільнення від покарання у виді довічного позбавлення волі. Такий вид покарання є оновленим видом покарання для чинного законодавства України. Його прийняття було спричинено пошуком справедливої заміни смертній карі. Тому, мораторій на застосування смертної кари став одним із визначних етапів наближення до міжнародних стандартів.

Однією із поширених причин перегляду судових рішень є встановлення ЄСПЛ порушень Україною певних зобов'язань. Також провадження за виключними обставинами не завжди може забезпечувати повний захист прав та інтересів особи. Це регламентовано чисельними недоліками та колізіями у чинному законодавстві, а також відсутністю судової практики з вирішення подібних питань. Дослідженням цього питання займаються наступні науковці: А. І. Долгова, М. І. Мельник, М. І. Панов, В. О. Шевчук, О. О. Антонов, І. І. Карпец, В. О. Уткін, Г. Л. Мінаков, О. І. Фролов, А. Х. Степанюк, В. Я. Тацій, А. М. Литвиненко, С. П. Головатий, В. О. Шевчук, В. В. Голіна, В. М. Куц та багато інших.

Слід відмітити, що після відміни смертної кари почало виникати багато суперечок серед окремих груп населення. Більшість громадян залишились при думці, що треба залишити смертну кару, аргументуючи тим, що коли особа позбавляє життя інших, при цьому не визнає свою провину, то вона не

повинна відбувати довічне позбавлення волі, адже у в'язниці така людина буде легко доживати своє життя.

Згідно ст. 3 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод закріплено всезагальну норму: «Ніхто не може бути підданий катуванню, жорстокому, нелюдському або такому, що принижує його гідність, поводженню чи покаранню». Відповідно до практики ЄСПЛ, покарання у виді довічного позбавлення волі порушує норми міжнародного права тоді, коли держава не може забезпечити право на звільнення від такого покарання [1]. Новим етапом у системі розвитку найсуворішого покарання можна вважати 2019 рік. ЄСПЛ, 12 березня 2019 року, по справі «Петухов проти України» (заява № 41216/13) прийняв рішення, що було порушено ст. 3 Конвенції, у зв'язку з тим, що Петухов не мав можливості перегляду його справи, а також можливості звільнення від покарання. Аргументами громадянина Петухова, насамперед, було те, що його довічне позбавлення волі неможливо було скоротити ані де-юре, ані де-факто з огляду на те, що українське законодавство має лише процедуру президентського помилування, яка є незрозумілою та недосконалою [4, с. 34].

У цьому рішенні ЄСПЛ послався на правову позицію, викладену ним раніше у справі «Вінтер та інші проти Сполученого Королівства» (п. п. 59-81 Рішення від 9 липня 2013 року, заяви № 66069/09, 130/10 та 3896/10), в якій підкреслив важливість виправлення злочинця, оскільки саме на цьому робиться акцент в політиці європейських країн з питань призначення покарань, яка знаходить своє відображення в практиці держав-учасниць, стандартах, прийнятих Радою Європи з даного питання, та відповідних міжнародно-правових актах [2, с. 255].

Відповідно до частини 1 ст. 106 Конституції України, а також ст. 87 КК України передбачено, що Президент України має право замінити довічне покарання на помилування. Проте, по справі «Петухов проти України» (№2) ЄСПЛ виніс рішення, що практика застосування президентського помилування, потребує більш ретельного дослідження, через те, що це єдиний спосіб пом'якшення довічного позбавлення волі в Україні. Це можна трактувати так: засуджена особа через певний строк, а саме через 20-25 років має право звернутися за помилуванням до Президента, але це не покладає ні на кого ніякого обов'язку. Слід звернутись до Рішення ЄСПЛ у справі «Ласло Маг'яр проти Угорщини» (п. 52 Рішення від 13 жовтня 2014 року (остаточне), заява № 73593/10), де Суд чітко вказав: «Якщо внутрішнє законодавство не передбачає можливості перегляду (щодо звільнення особи, якій призначено покарання у виді довічного позбавлення волі), довічний вирок не буде відповідати вимогам статті 3 Конвенції» [2, с. 255]. Тому, вивчивши практику, ЄСПЛ встановив порушення Україною ст. 3 Конвенції та вказав на проблему у механізмі перегляду справ довічного позбавлення волі, яка потребує негайного вирішення. У судовому процесі повинні зважати на принцип верховенства права та, призначити В. С. Петухову найбільш пом'якшуюче покарання. З

точки зору закону це буде певною гарантією захисту порушених прав. Також, Україна зможе виконати свої обов'язки, що покладені на неї міжнародним співтовариством та створити гідні умови для реформування чинного законодавства.

Однією з нагальних проблем є суперечність між метою даного покарання і його тлумаченням. Ю. П. Тимошенко, зазначає, що доречніше було замінити термін «довічне позбавлення волі» на «безстрокове позбавлення волі», оскільки особа, яка засуджена до такого виду покарання, може бути помилувана [5, с. 143]. Також, це може проявлятися у тому, що термін «довічне позбавлення волі» суперечить меті та намірам кримінального покарання. Якщо порівняти, то мета кримінального покарання полягає у реабілітації засудженого, а мета довічного позбавлення волі у відстороненні засудженого від навколишнього середовища. Мова про те, що під час відбування покарання в особи є бажання до звільнення, яке так чи інакше впливає на її поведінку. Довічне ж позбавлення волі позбавляє такого бажання, а тому, і не сприяє виправленню. На жаль, є такий досвід, що позбавлення волі на строк понад 10 років веде не до виправлення засудженого, а навпаки, до вимушеної адаптації в умовах існуючої субкультури зі своїми законами, звичаями, що в результаті призводить до деградації особи в контексті суспільно корисного суб'єкта [3, с. 183]. Отже, варто відмітити, що аналіз досліджуваної теми допоміг виокремити деякі проблеми, такі як: непрозорість, неясність щодо звернення особи та клопотання щодо помилування. Також, можна зазначити, що введення мораторію на смертну кару стало одним із найбільших успіхів для прагнення України до євроінтеграції та приведення чинного законодавства до ладу. З винесенням рішення ЄСПЛ від 12.03.2019 у справі «Петухов проти України» (№2) основним завданням держави стала відбудова інституту довічного позбавлення волі при якому це покарання не буде суперечити правам та свободам людини і громадянина.

1. Конвенція про захист прав і основоположних свобод. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004 (дата звернення 15 квітня 2021 р.)

2. Кучинська О., Щиголь О. Забезпечення права засудженого на справедливий суд в аспекті перегляду судових рішень за виключними обставинами на прикладі рішення ЄСПЛ у справі «Петухов проти України». Київ, 2019. С. 254- 260.

3. Малярчук Н. В., Мороз М. В. Довічне позбавлення волі: недоліки виконання покарання. *Юридичний вісник*. Вип.4. Київ, 2018. С. 182 – 188.

4. Рішення ЄСПЛ по справі Петухова проти України № 2. Прийняте Європейським судом з прав людини 12 березня 2019 року у Стразбурзі. URL: <http://khpg.org/index.php?id=1553066514>.

5. Тимошенко Ю. П. Особливості відбування покарання у вигляді довічного позбавлення волі засудженими: недосконалість правового регулювання. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Херсон, 2015. С. 141–144.